Бары дөйдулар пролетарийдара, холбоһуҥ!

САҺА ОЛОХ

ХАҺЫАТ
1931 СЫЛ АЛТЫННЫ
15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

№ 98 (7171) ● 1991 сыл. Атырдьах ыйын 15 күнэ. Чэппиэр ● Сыаната 8 харчы

КИМ ТӨҺӨ ОТТОННО?

(Атырдьах ыйын 14 күнүнэҕи түмүгүнэн)

СОВХОЗТАР, ОТДЕЛЕНИЕЛАР	Үлэһит ахсаана	Оҕуу (гектар)	Кэбиһии (тонна)
Карл Маркс	**190**	**2860**	**1245**
Субуруускай	**231**	**2890**	**1231**
Хатылы	80	1250	524
Болтото	151	1640	840
Эрилик Эристин	**274**	**7995**	**2665**
Хоптоҕо	98	2271	757
Хадаар	54	1770	590
Хайахсыт	52	2121	707
Чакыр	70	1833	611
«Чурапчы»	**165**	**3990**	**1425**
Сылаг	97	1235	527
Килэгэй	36	1542	432
Арыылаах	26	910	350
Туойа	26	903	116
«Мыҥдаҕаайы»	**301**	**4255**	**2638**
Болутур	161	2420	1570
Соловьев	132	1651	918
Хахыйах	8	190	150
«Мугудай»	**285**	**2992**	**1455**
Маралаайы	169	1340	960
Төлөй	116	1652	495
«Бахсы»	**114**	**1644**	**795**
Чыаппара	60	920	516
Толоон	54	724	279
Ор. үрдүнэн.	**1546**	**26625**	**11454**

Тыа хаһаайыстыбатын оройуоннаах управленнета.

Бурдук хомуура саҕаланна

ТЭҺИИҢҢИТИН СОРГУЛААХТЫК ТУТУҢ!

Карл Маркс аатынан совхоз механизатордара бурдугу быһа тахсыбыт сурахтарын нетют. Одьуулуннаатыбыт. Айан массыынатыгар нилистэн хаабыт дьоҥҥо боҕуолэккэ шофер Н. П. Дыдаев көрсүһэ түстэ, кини оруобуна баһыыбаҕа бараары турар эбит. Айан суола тосхойдоҕо эти. Бастаан аскылаат собвадиссейин Семен Васильевич Савины көрүһүннэрдэ. Кинитэн бурдугу харайар ыскылааттар ыраастаммыттарын, салгылатыллыбыттарын, баар техника, көмүс туораҕы ыраастыырга бэлэм турарын, бурдук ыта анньан кэлдьиэ комелеһиҥохтаах шефтээх тэриллэлэр чуолкайдаммыттарын ыйыттыбыт.

Инникитигэр Хатыҥ Арыы баһыыбата саһаран иҥнүннэ. Манна механизатордар базалара баар эбит. Баһына кытыытыгар иккі «Енисей—1200-1» марааласпыт комбайн турар. Олортон биирдэстэрин звеньевой Степан Николаевич Петров норуоҥ-оҥостоо сылдьарытар чуо тиийдибит. Быыл үүнүү хайдаҕын, гектартан төһөлүү центнери ылларга суоттаналлара кэрэхиллиир.

Ол курдук, ааттардас Кедьооло даҕаны сайылыгын ыанныыксыттарын үлэлэрэ бэрт эйбэҕэ кэпсиэн сөп. Бу бэрт диэн бүоруэньу, үчүгэй уулаах-хаардаах, мэччирэгиннээх сиргэ сагардыыталаҕыта тутуллубут сайылык. Манна хоп курдук тиэтик, үлэлиттэр олорор дьиэлэрэ баар, онуоха сөп түбэһэр олбуор, нуруо-хаһаа тутуллубут, аппыларыгар ыраас уулаах обургу тыымпы күөл мандаарэ сытар. Сайылык бэрт кыракый ырааһыйаҕа тутуллубут буолан, ойуура чугас, суоһу тиэргэнитэн ыраапкка сөрүүгүнэ кинрэн тохтуон, сытыан сөп. Быһата урукку биирдиилээн ыаллар сайылыстарын саҥатар, кіһі кута-сүрэ тохтуур сирэ.

Манна үс ыанныыксыт 56 ыаҕы ыыр. Сибилиэн сайылыгы быыл саастыҥа диэри дьиэ

ИСТОРИЯ УМНУЛЛУБАТ СОДУЛА

Саха ССР Верховнай Советын председателэ таб. М. Е. Николаев этиитэ

1991 сыл атырдьах ыйын 8 күнэ Чурапчы оройуонун дьоҥун-сэргэтин өйүттэн үйэ-саас тухары умнуллуо суоҕа. Бу күн Саха ССР Верховнай Советын председателэ М. Е. Николаев Чурапчы сэлиэнньэтигэр олорор Аҕа дойду Улуу сэриитин сылларыгар хотугу ороҕуоннарга көҥөрүүгэ сылдьыбыттарга ону туоһулуур дастабырыанньалары туттарда (бу иннинэ М. Е. Николаев ороҕуон нэйилээктэригэр сылдьан дастабырыанньалары туттарбыта).

М. Е. Николаев Чурапчы дьонугар-сэргэтигэр туһаайан тыл этэн, ону биһиги корреспондеммыт Семен Попов магнитофонной лиэнтэҕэ үҥэлбутун хайдах баарыран хаһыаппыт аҕаарчыларыгар тиэрдэбит.

Ытыктабыллаах күндү табаарыстар!

Быйыл сайын Аҕа дойдуну көмүскүүр Улуу сэриин саҕаламмыта үйэ аҥарын туолла. Бу биһиги дойдубут хас биирдии норуотугар ыар сүтүгү аҕалбыт иэдэйиэх сэриин ыраатан истэҕин ахсын кинн баастара оҥоохтааҕар дьэ өбүн сэтэрэн, дириҥэн кэҥэрэ дылылар. Биһиги урукку өрүгэр, кыайыыбыт сүүрбэ, отут, түөрт уон сылын дарбаанаахтык бэлиэтиирбит саҕана, кыайыыны аҕалбыт кырдьаҕас буойуттарбытын ордук чиэстиирбит. Оттон билигин биһиги норуоппут ыар сүтүгүн аҕыларга, сэриин биһиэхэ аҕалбыт содулун дьиҥнээхтик суоттанарга дьэ шириэн эрдэбит.

Билигин саба тарыйан сабаҕалаайыыбыт, 1941—1945 сыллардаахха Советскай Армия кэккэтигэр Саха сиригэр 60-са тыһыынча, ол иҥэтэн тыа сиригэр уонна Якутскай куораттан 25 тыс. киһи ыҥырыллыбыттара. Саха норуотун 20 тыс. уоҕа кыргыйыы хонуутугар охтубута, үүгүс киһи үлэ фронтугар хоргуйан, ыалдьан өлбүтэ. Бэл дойдуларыгар хаалбыт сэриин фронуттан хас эмэ тыһыынчанан биэрэстэлэх мраах тылыга бүтүн Саха сиригэ үрдүнэн үүгүс киһи сутаан өлбүтэ.

Бу үүгүс үйэлэр буоллаллар туораан, кимтэн даҕаны күүтүөнүөҕүн, бэрэбиэркэ бултаан, бэлыхтаан иитиллиит норуокка киһи бэрэбиэркэ даҕаны, саллар даҕаны суола буолар.

Мин бүтүн, бастатан туран, эйигиттэн көрдөһүөм этэ бу көрсүһүүгэ биһиги өссө биирдэ 1942—1943—1944 сыллардаахха күүс өрүгэн баран өлбүт эйиги бииргэ дойдулаахтарыгыт ыраас морсуоннэриҥ өссө биирдэ саная сүүйөххүтүгэр туран бэлиэтиирэбиппит, Баһаалыста, олорут.

Күндү табаарыстар!

Айылаҕа үөскэппит ыарахаттарыгар, сэриин мөҥюллоругар эбии халы-маарсы салалта токурутуута өрдүк ыар алдьархайдары төрүттэбита. Дьон-сэргэ ыһалаҕатыгар тоҥуй, кини туугу аһаан-таҥнан, хайдах иитиллэн олорорутар ыһаллыбакка, үөһэттэн бэриллибит сыыһыаралары толорор туһугар туугу да кэрэйбэт биирдиилээн салайаччылар буолбут быһыылыларыны өрдүк сытыырхаппыттара. Ол бииргэ холобурунан чурапчылары күүс өрүгэн көҥөрүү хамнаанньата буолбута.

Биллэрии курдук, сэриин бастакы ыйдарыгар биһиги дойдубут ыар сүтүктаммыта. Бурдуктаах, астаах Украина, Белоруссия остоох илиитигэр киирбиттэрэ. Аҥылык боппуруоба бииргэ сүрүн проблемаҕа кубулуйбута. Ону быһаара сатыыр дьаһаллартан биирдэстэриэн 1942 сыл тохсунньу 6 күнүнээҕи ССРС Совнаркомун уонна партия Киин Комитетын Сибирь уонна Дальнай Восток ерүстэриэр бултааһыны сайыннарар туһунан уураахтара буолар. Онно чуолаан, Лена ерүс бассейнигар балыкталаһын 1942 сыл саас саҕаланыахтааҕа ыйыллыбыта. Саха сиригэр бэрт өлбөх ахсаннаах балык промышленноһын специалистара көҥөрүллэн аҕалыллыбыттара.

Партия Саха сириэҕэр обкомун бюрота олунньу 9 күнүгэр балык промышленноһыгар анаан 4 сакка балык заводун тэрийэр, балыгынан дьарыктанар 34 колхозу өбүн аҥар туһунан уураах ылыммыта. Онуоха үлэлиргэ республика үрдүнэн түөрт аҥар тыһыынча кэриҥэ киһи мобилизацияламмыта. Ол эрээри дьыала итиннэн бүппүтэҕэ. Партия обкома, уураах тахсыбыта сэттэ-ый буолан баран, сайын үтүөтэ баранан эрдэҕинэ, ытырдьах ыйын 11 күнүгэр Чурапчы ороҕуоннарыгар көҥөрөр туһунан 213 №-дээх уураҕы ылыммыта. Суһаллык араас таһымнаах мунньахтар ыытыллыбыттара. Онно миэстэҕэ барытыгар, хомойуох иҥин, партия обкомун уураҕын биһиргиир уураахтар ылыллыбыттара. Биллэн турар, уот мураан содулуттан, тиэрэн кэлбит сутаанньытан быыһанар баҕа уонна тиийиэхтээх сирдэригэр аймах-тамахынан хааччыллыахтаахтарыгар ктэҕэл маннык быһаарылаах кэмнэ улахан оруолламмыта.

Статистика көрдөөрүнэн, аҥыйах хонуун иҥнэн буор босхо киилэтэ 32-лии харчы 4072 ыраах сүөһү, 2058 сылгы туттарылларыгыт, 1130 сылгы, ыраах хаалбыт колхозтарга, тэриллэргэ бэриллибитэ, онтон 1307 сүөһү, сылгы сир-халлаан анныгар мэҥэ хаалбыта. Хас биирдии көҥөрүүгэ барбыт хаһаайыстыбаҕа өрөгөтүнэн 6—7 сүөһү баара. Хас эмэ сыллар тухары хара көлөһүннэриллэ, сыраларынан сүөһүлэриттэн, мустут маллаларыттан-салларыттан, дьиэлэриттэн—дойдуларыттан үүгүс дьон соҕотохто ыытыстарын соттон хаалбыттара. Көҥөрүү, биирдэн, норуот, дойду ыарахан кэмигэр балыс буллун сайыннарар, фронтка көмөлөһөр патриотическай көтөҕүллүүтүн, дьулуурун көрдөрбүтэ, иккиһиэн, үүгүс өрүгэн девартизацияҕа маарынныырдык үйэн-киэн толкуйа, тэрээһинэ суох дьэбирдик бас-баттах ыытыллыбыта. Ороҕуон өчүтоохоо саалата-та партия райкомун бастакы секретара Белолюбскай, ороҕуон Советын председателэ Барашков сиэрдэх туруорсуулара (күҥүн бу ыган кэллэ, онон үлэни-хамнаһы ыыйар эр дьону эрэ көҥөрүөххэ, дьахталлары, оҕолору, кырдьаҕастары кэлэр сайын, быйыл барбыт дьон олохтоох тэриллэлэри кытта дьиэни бэлэмнээбиттэрин кэнэ көҥөрүөххэ) аахсыллыбатаҕа. Маны өчүтоохоо Саха АССР совнаркомун председателин солбуйааччы Илья Егорович Винокуров, Попов өйөөбүттэрэ. Ол гынан баран табаарыстар Бордонскай, Аммосов Павел Васильевич, обком бастакы секретаря Степаненко ыыйаннар, 4988 киһи дьылҕата быһаарылаан, кинилэри хоту үүрүөргэ партия обкомун уурааҕа тахсыбыта. Кистуттэр ортолорутар тоҥхоччу кырдьыбыт кырдьаҕастар, эмийдээх оҕолор, оҕоҕостоох дьахталлар, тегүрүк тулаайахтар, хастыы эмэ оҕолоох ачгардас дьахталлар, инвалиттэр элбэх этилэр. Кэбэйи ороҕуонугар көҥөрүллүбүт 2493 киһиттэн итиннилэр 1242 киһи этэ. Ачгардас итии аттаммыт дьаһаллар кэнүү ыар содулун сүрүн тэрүөтүнэн буолбуттара.

Итии сыл балаҕан ыйын саҥатыгар хаар эрдэ түспүтэ. Дьон аһаҕас халлаан аннынан ыйы быһа кэриэтэ айаннаан өрүс кытыла модьоҕолуу тоҥмутун, күөл мууһа турбутун кэнэ аналлаах сирдэрин наһиилэ булбуттара. Кыс хаар, силлиэ-бууруҥа ортотугар бэл балаакката, аһа-үөлэ, таҥнар таҥаһа суох аһаҕас халлаан аннытар тиийбит дьон хайдахтаах эрэйи-муҥу көрбүттэрин сабаҕалыыр күчүмэҕэй. Эйиил бу алдьархай буолбута үйэ аҥара туолар. Бэл өчүлорго нийэлэрин кытары көҥөрүллүүгэ барбыт ороҕор пенсияҕа нинээҕи нэйилэнньэтин ахсаанын сыччах 1985 сыллаахха эрэ ситтэ. Итинник үүгүс чахчыларгын кэстэрүнэн, көҥөрүү ороҕуон сайдыытын иитиллэ кэскилигэр өтөрүнэн оборуммат ыар хоромньуну таһаарбыта. Үлэһит орто хамнаһын, биир киһиэхэ тиксэр эрдэс өнгөлөрүн курдук олох таһымын быһаарар сыыппараларга республиканы эйиги ороҕуонгут тиһэх кэккэҕэ билиниэ диэри сылдьар. Билигин бу хаалыыны туоратарга үүгүс дьаһаллар ылыныллыахтара. Көҥөрүүгэ сылдьыбыт дьоннор олохторун чэпчэтэр, киниилэргэ көмөлөөбөр бастакы хардыылар оҥоһуллан эрэллэр.

Бүтүн биири төбөлөөн бэлиэтиир наадалаах. Көҥөрүү бу быымах дьаһалларыттан тахсыбыт иэдэн биир эрэ ороҕуон алдьархайа буолбатах. Бу саха норуотун бүттүүнүн умнуллубат трагедията. Бу биһиги норуоппут историятыгар биир хараҥа страницаан буолуоҕа. Сэриин биһиги норуоппутуттар тутунан дэ кэмиэммэт ыар содулламмыта ол күнтэн бүгүҥэ диэри дуораһыйан кэлэ турар. 1939 сыллааҕы Бүтүн Союзтаабыт бисрэпиһиэк 233 тыс. саха баар эбит буоллаҕына, сэриин кэнниттэн сүүрбэччэ сыл буолан баран, 1959 сыллааҕы, бисрэпискэ саха норуота эбиллэрин онуогар ахсаан өрүнэн 7 тыс. аччаабыта. Бу ыарахан факт. Саха норуотуттар Аҕа дойдуну көмүскүүр Улуу сэриин хайдахтаах күүс-уоллаах охсууну оҥорбута итиннэ даҕаны кэстэр.

Бүгүн бу күүчүмэҕэй күннэр тыыннара чугастар. Бары истэргит курдук, ханна баарарар атаанмоҥуон, арахсыы-хайдыһыы ордук сытыырхайда. Бу кэмҥэ туохтааҕар даҕаны биир тылы булуу, биир санааҕа түмсүү, өйү-санааны холбоон, уопсай ыһаллаҕабытын биирдэ быһаара сатааһын, биирдэ кааллаахтык олоруу, киһиэхэ туохтааҕар даҕаны күндү буолуохтаах. Билигин сирбитигэр-дойдубутугар атын сирэйбитиэн хайыһыах тустаахпыт. Иччитэх алаастары иччилиир, быраҕыллыбыт алаастары тиэрэр, өбүгэ сирдэри сөргүүр кэм кэллэ. Бу кырыымчык, кыраҕас биримэҕэ хас биирдии туруу от сүөһү айаҕар киирэн этиэн, арыыннан туолуйан тахсарын биһиги ситиһиэх тустаахпыт. Биһиги маныаха диэри сөбүн иччэҕэй тирбэҕэ быстыбатынан, сал саҕаттан самсанан, сырыы ахсын зрыыччча сылы туораан кэллибит. Саха киһитин олоҕун саҥа таһымҥа таһаарар кэм кэлиэх тустаах. Онуоха бары ыыахтар бааллар. Республика научнай-техническай сайдыытыгар дьоммутсэргэбит сырдыкка тардыһыытын холбоотохпутуна, биһиги итини ситиһиэхпит. Былырыын күҥүн республика аан бастаан тутулуга суоҕун, ол аата суверенитетын туһунан декларацияны ылыммыта. Онно олоҕуран бу аастыт сылга үүгүс-үтүө дьаһаллар саҕаланнылар. Саҥа Сокуоннары ылынныбыт. Билигин саҥа Конституциябыт бырайыата дьүүллэһиигэ таҕыста. Ол түмүгэр бэйэбит историябытыгар аан маҥнай саҥалыы государственнай декларациябытыгар оловуран, Конституцияны ылынныахпыт. Билиҥҥи туругунан Союз дуогабарыгар биирдии республика государство быһыытынан киириэ баттыаҕа. Иннибитигэр саха иэнин баттыаҕа. Инникитигэр саха билбэтэх олоҕун аана аһыллан эрэр. Ол биһиги республикабыт тас дойдулары кытта быһаччы сыныаҥка киириигэ буолар. Бу сыныаҥ эргиэн, наука, культура курдук олус элбэх арааларын таарыйара сабаҕаланар. Аан дойду атын омуктарын кытта биир остуолга олорор кэмнэ биһиги барыы даҕаны бэйэ бодобутун тардыныах тустаахпыт. Ордук үүнэр көлүөнэ ыччат дьоммутун хайа да омугу кытары биир муостаҕа туран, наада тиреэтэҕинэ, тэҥнэ аахсар, кэпсэтэр да гына сайдыы үрдүк кирбиитигэр таһаарардыы нитиэхпитин наада. Биһиги кыраныыбытынан, ыаммаллыбытынан ытыырга-соҥуурга, үнсэргиирэ үөрэнибит. Хомойуох иҥин, ол биһиги өйбүт-санаабыт быстыспат сорҕотуунан буолла. Дьиҥэр, итэ бэйэбитин хаарчахтыыр саная-ттан сорунуулаахтык босхолонуох тустаахпыт. Биһиги оннук олус ыалустун барбыт, өрүү ытыслыгын гоһуйбутунан сылдьар дьаранаас омук буолбатахпыт. Биһиги биир киһиэхэ тиксэринэн баай ресурсалаах республика буолабыт. Кылаабынайа, онтубутун ыспакка-тохпокко, баайы-баай курдук тутан, сатаан өйдөөхтүк дьаһанарбыт биһиги норуоппутуттар достойнай олоҕу-дьаһаҕы тэрийиэ диэн биһиги эрэллээхпит. Саха норуота өр сылларга дьулуспут, үүгүс саҥа быраабы ылан дьэ уот диэки хайыһар өрөгөйдөөх кэмэ кэлэн эрэр. Онон, күндү доҕоттоор, күүһү, ыаҕы, өйү-санааны түмэн ырааҕы-кэскили туттэн, олохтоохтук, хоннохтоохтук үлэлиэххэйиг.

Күндү табаарыстар, итиннэ тыллары этэн туран, мин билигин хас биирдиигитигэр маннык-кэлбит табаарыстарга итэ үөһэ аатталлыт дастабырыанньалары туттарбын көҥүллээн! (Ытыс тыаһа. Дастабырыанньалары туттарыы).

Саха ССР Верховнай Советын, кини правительствотын аатларыттан өссө биирдэ эҕэрдэлээн туран, эйиэхэ кытаанах доруобуйаны, үйэн дьоллоох олоҕу баҕарабын көҥүллээн уонна бэрт кылгастык бүгүн эйиэхэ бу туттарыллыбыт дастабырыанньаҕа баар чэпчэтиилэргэ тохтуохпун баҕарабын. (Ытыс тыаһа).

1988 сыллаахха ыам ыйын 12 күнүгэр ССРС Министрдэрин Совета 621 №-дээх уурааҕы ылынан турар. Бу уураах сүүрбэнэн эйиги билигин сэриин, үлэ ветераннарыгар тэҥнэһэн, бу дастабырыанньаны ылбыт нуҥнуттуттан киниилэр ылар чэпчэтиилэриниэн туһаайан барыахтааххыт. Ону тэҥэ олорор дьиэҕитигэр капитальнай өрөмүөнү ыыттарыы ороскуотун олохтоох Советтар уйунуохтара. Алтынны 1 күнүттэн пенсияҕытыгар 20 бырыһыан эбиллиэҕэ, эмтэнэр эмкит сыаната 50 бырыһыан чэпчэтиллэн атыыланар буолуоҕа. Оттон биһиги республикабыт бэйэтин бюджетыгар эйиги ороскуоттаргытын сорох өртүн ылыныаҕа.

Табаарыстар! Мин итини этэн туран, өссө биирдэ ис-сүрэхтэн этиллэр тыллары эйиги ороҕуон тулуурдаах, эр санаалаах үлэтин, сэриитин ветераннарыгар махтанан этиэм этэ. Баҕыыбаларыгыт! Эйиги ханнык баҕарар олоххо тиэ да сыыһа уураах тахсыбытын иҥин, дойдубут чэлгийэ сайыннын, дойдубут өстөөрү кыайдын диэн, ол кэнэ урусхалламмыт дойдуну чолуҥар түөрүгэ туох баартыгын барытын харыстаабакка, харыстаммакка, бүүс-бүтүннүүтүн биэрбит дьон калэн олороҕуут. Баҕыыбаларыгыт!

(Саха ССР Верховнай

Оттоохуҥҥа общественность көмөтө

СИР ӨЛҮҮЛЭЭН КЫТЫННАРАБЫТ

Быйыл оттоохун тэтимэ олус бытаарда. Оройуон республикаҕа тиҥэх миэстэҕэ аатталар. Буолумуна, атырдьах ыйытар диэри общественнай сүөһүгэ дорохой аҥылыгы бэлэмнээбин сылдьаҕы былаана ыҥыйах звено, отчут үлэлиир. Совхозтар төбө ыаахтаахтара эмиэ биллэр. Ходуһаҕа тэтимэ эбиннигэ, сылдьаҕы оттоохун былаанын далбы тутууга общественность, шефтээх тэриллэлэр көмөлөрө элбэҕи быһаарыаҕа. Урут даҕаны оннук этэ. Ол үтүө үгэс быйыл хайдах эрэ умнулла быһыытыйда. Быһата, күргүөмүнэн тахсыы, субуотунньуктар ыытыллалара биллибэт. Онон сибээстээн биһиги, редакция миэстэҕэ хайдах тэриҥэллэрин сельсоветтар председателлэриттэн билсиспиппит. Олортон бирдэстэрэ, Одьулуун сельсоветыгар, үлэ тэрээһинин туруга хайдаҕый?

Кэнсир сельсовет председателэ Н. Н. Шестаков:

—Быйыл сир реформата ыытыллыта, сүрүннээн, сельсоветтарга, олор истэриэн тэриллибит сир депутатскай группаларыгар суотталлыбыта. Онон даҕаны, үлэ-хамнас элбээн турар, атын дьыалаларга күүрүүтэрин да суох буолбата. Дьону, общественнаны оттоохуҥҥа сир өлүүлэрэн кытыннара олорубут. Онон бу улахан хампааньаҕа сельсоветтар кыттыбыттар диэргэ кэрэгэй. Политика, уопсай быһыымайгы уларыйбытын аахсар өмнэ наада эбээт. Итиннигэ салайтаран барыта 1211 гектар сири чаанынайдарга өлүүлэстибит, түнэттибит. Биирдии хаһаайыстыбаҕа ортотунан 2-3 гектар сир тиистэ. Сорохтор урукку сылларга сыҥыарылыбыт сирдэрин анаттылар. Быһата, соҕотоҕун, сүбэлэһэн, өйдөтүһэн үллэстиэн буолла. Улахан утарсыы суох. Дьон да өйдүүллэр. Урутаттан сэрии, үлэ ветераннарын, коҥүүгэ сылдьыбыттарын, инвалидтары көрө сатаатыбыт. Урукку колхоз, совхоз да ветераннарын, ыҥырыллан сулуспалаахтарын да матарбакка ыҥынныбыт. Кырдьыга, элбэх тэрээһин үлэ барда. Хас биирдии сир ыытар дьону кытта хуогабар оҥоһуллуннар. Онуоха анаалаах талон оҥорон сир аатар киһи аатын-суолун, төбө сир хантан бэриллибитин, ол картатын, хас сылга дуогабардаһарын сурунна-бичиккэ ыҥыллардыбыт, илии баттастыбыт. Сорохтор 10—15 сылга диэри дуогабардастылар.

Өлүү сирдэр бөҕүөлэктэн 40 км иһиннэ баалар, ыраахтара—Баҥылай Алаана. Итиннэ күн бүтүн оҕуһаҕа 180-са киһи оттуур. Чаанынайга МТЗ-50, иккэ Т-16 уонна Т-40 трактордаахтар, оттуу тэҥэ 6-7 чехословацкай охсордоохтор, кэлэ нуньардаахтар, техникаларын ыҥыннэн туһана сатыыллар. Наадыйар өрүүлэрэ кырдьаҕастар советтарын председателэ А. Р. Аржаков ыҥырыы туруорсан дуогабардаһар. Председатель быһаччы сүрүннээҥинэн охсуу, мунньуу итинник уопсай күүһүнэн бара сатыыр. Оттоохун хаамыытын совхоз диспетчерэ түмэн иһэр.

Чаанынай сектор сүөһүтүн эрэгиэ сыл таһаарыы, ахсаан өрүүнэн аччаппаҥа кыйанымы, үүтү эти ылыыны элбэтиниэрэн иһин эмиэ кырата суох тэрээһини, кыйаммыыны эрэйэр. Билигин бу 1,5 тыс. нэйилиэннээх сельсоветка 1041 ыраах сүөһү, 190-са сылгы баар. Эбэтэр баар 380 хаһаайыстыба 80 бырыыпана сүөһүлээх. Сүөһү ахсаана, ордук ыраах сүөһү, кэнниэ икки-үс сылга биллэрдии эбилиннэ. Бу ччугэй хайысха оннун буларыгар, сайдарыгар сельсовет улахан оруоллаах. Онон да сүбэ-саргы буолан үлэлэһэ, тэрийсэ сатыыбыт.

Ходуһаны күрүөлэһиҥ ити сирдээх-уоттаах дьонтон ирдиибит. Сорохтор үлэлэһэллэр. Олору таһыан государственнай тэриллэлэриннэн, учреждениеларыгар совхозтан күрүө тутуутугар былаан сыл ахсын түһэриллэр. Быйыл сельсовет иһиннэ биирэр бары тэриллэлэр, Одьулуунаавы СПТУ барыта холбоон 20 км күрүөҥү тутуохтаахтар. Былаан барыларыгар баар. Холобур, ити училище уонна оскуола коллективтара биирдиилээх 3-түү км былааннаахтар. Училище Үрэх Күөрэ учаастагын шефтэһэр. Күрүө тутуута эмиэ онно, ол эргин ыытыллар. Оскуола коллектива былаанын анаарыы көрүгүн бүтэрдэ. Биһиги сельсовет аппаратта 2 км былааннаах. Үлэни оттоохун үмүрүйүүтэ, күҥүн ыытыахпыт. Былырыын совхозка итиннигэ сорудахтаан шефтээх тэриллэлэр 18 км. курдугу күрүөлээн биэрбиппит.

Общественность күрүөмнээн, субуотунньутуган тахсыыта, кырдьыы, тэриллэ илик. Арай совхоз Эйэбилгэ, эбии звено туруорар буолтугар государственнай тэриллэттэн үс-түөрт киһини ыытарга кэнсэтистибит уонна оскуола МТЗ тракторын биэрэбит.

Отчуттары, сүөсүһүттэри сайыгыгы кэмнэ бородуукчанан хаччыйыы ыарахаттардаах. Төбө да ити иннилин иуорма курдун гына быһыллыбытын иһин, быйыл бородуукта кэлиитэ кэмчи. Ордук кэнсэрбэ оҥоһуктар суохтара ыайда. Ыйга отчукка 3 кэнсэрбэни өйүөлээн ыыттыбыт. Рассольник, борщ олох суоҕун тэҥэ. Балык кэнсэрбэтэ букатын дуона суох. Күҥүн чүмэчи эргин курдук, күннэтэ туттуллар быстах мал-сал, таҥас-сап эмиэ наада буола түһүө. Олор баалларга чуолкай биллибэт. Эти, арыыны совхоз сөптөохтүк хаччыйар.

Любовь Яковлевна уонна Борис Михайлович Кузнецовтар Московскай уобалас Одинцовскай оройуонун Иславскай сэлиэниэтигэр олороллор (үөһээ снимок). Саастарын тухары фермаҕа, сылгы заводугар, бойоларын нэтэх хаһаайыстыбаларыгар түбүгүрдүлэр. Кыргыллар ыанар ынаҕы, сибиинньэни, барааны, көтөрү мөлдьи нитэн нэллилэр. Билигин төбө даҕаны пенсиэҕэ таҕыстылар, таах олоруохтарын баҕарбаттар. Күүстэрэ кыайарынан оҕуруот астарын, фруктаны, отонноору үүнэрэллэр. Ол гынан баран кырдьаннар уруккуларын курдук үлэни кыайбат буоллулар. Дьолго, сиэннэрэ Славка дэриэбинэни олус сөбүлүүр, онон сотору-сотору кэлэн эбэлэх эйэтигэр көмөлөһөн улаханнык абырыыр.

Тыа сирин ким сөбүлээбитиҥ? Кырдьык, сир дьиҥнээх хаһаайынныы сыһыана, элбэх үлэни эрэйэр. Тириҥ-хорута үлэлэтэххинэ элбэх хортуоппуйу, яблоканы, сымыыты, үүтү, эти ылаҕын. Сэрии сылларыгар Борис Михайлович төрөөбүт сэлиэниэтин остроохтөртөн көмүскэспитэ, ким ини элбэх наҕараадалаах.

Биир дойдулаахтара сэрии уонна үлэ ветераннарын Любовь Яковлевна итиннэ Борис Михайлович Кузнецовтары ыытыыллар, кинилэргэ туох ыалларынан көмөлөһө сатыыллар. Ол ыытык кырдьаҕастар эдэр эрдэхтэриннэ үлэни өрө туппуттарын, дьонноругар-сэргэлэригэр үчүгэй сыһыаннарын төлөбүрүнэн буолар.

Аллараа снимокка—дьиҥнээх ааһынайдар остуолларын аҥылыта.

П. Максимов фотота. ССТА фотохрониката.

НУОТАРА ОТЧУТТАРЫГАР

Быйыл оттоохун олус уустун быһыыга-майгыга ыытыллар. Сыллата от суох диибит эрээри, мэлдьи хойутаан киирэбит. Ити үгэскэ кубулуйда. Ааспыт сылга Ботүрүөпкэ саҕалаабыт буоллахпытына, быйыл от ыйын 15—18 күннэригэр диэри тардылынныбыт. Ол да киирэн баран, дьэ санга оҥостон-тэриэн дьиҥнээхтик от ыйын 20—25 кунаэриттэн оттоотубут. Аны санга саҕалаан иһэн ардахтартан «мэнэйдэтэн» олорон хаалыы таһаарылыына. Итинниктэртэн тэптэрэн атырдьах ыйын 5 күнүнэҕи туругунан оттоохун сылдьаҕы былаанын 18,5 бырыыбанна диэри тириэрилиннит. Оройуон үрдүнэн үс эрэ звено графигын тутуспута.

Миэстэҕэ алаас сирдэр хатаннар, кураанаахтар оройуон салаттата үрэхтэ таксан оттуурга быһаарыы ылыммыта. Ол эрээри, совхозтар манна даҕаны звеноларын олус хойутатан ыыталаатылар. Үрэхтэ тахсыынан, оттооҥунан сибээстээн сирэуоту билгэлэтэ, көрдөрө уонна отчуттар балаһанналарын, хаччыллыларын билсиһэ оройуонтан представителлэри ыыталаабыттара. Бэйэм сылдьыыбыт учаастаммар, Нуотара сүмньугар, үүнүү ортоһуор эрэ. Онноҕуллубут уонна хордоҕой сирдэр үүнүүлэрэ мөлтөх, оттон салаа үрахтар үүнүүлэрэ үчүгэй орто диэн сыаналаатым. Онон сабаҕалаатахха салаа үрахтэри хабан уонна ыыныгыбакка суһаллык оттоотоххо звеноларынан тиэрдиллибит былааны, 16500 тоннаны, Нуотара сүмньугэр толорор ыах баар. Билигин оно 8 звено, 113 отчут үлэлиир. Олорто 7 ДТ, биир итинчэ МТЗ тракторлар уонна 41 кэлэ ата сыһыарылаах үлэлиллэр. Холбоонор техниканы даҕаны сөптөохтүн хаччыллыбыттар. Учаастактар рациялаахтар. Алтыс учаастактан («Мугудай» совхоз сириттэн) ураты уонча хонуктаах кэтэ сылдьан ардаах маҥэйдэтиттэр. Үлэһиттэр ыаормаларыгар мэлдьи барбыт кэнсиэрбэлэрэ, арыылара уонна саахардара бүтүөх буолбут. Оттон таһаҕы бултуурга лицензия тиийэ илик.

Нуотара үрэҕэр тахсыбыттартан «Бахсы» совхозтан сылдьар оройуон ренордсмена булчута Ф. Оконешников салайар 18 киһилээх звенота олус үчүгэйдик тэриммит. Звенно 10 кэлэ аттаах, иккиэн ДТ уонна эмиэ икки МТЗ трактордаах, иккиэн «Кыргыстан» пресскир агрегаттаах, боковой мунньардаах. Онон сир-уот быһыытыттан - таһаатыттан керон дэгиттэр оттуур ыыахтаах. Билигин сылдьар сириттэр отун субуттан тута прессэлэн иһэр. Үлэ тэтимэ да куһаҕана суох. Хайыы-үйэ 180 тонна кэбиһиллэммиттэр.

Алтыс учаастакка «Мугудай» совхоз отчуттара 6,5 тыс. бутулламмыттар. Соҕотох ДТ тракторлаахтара насоһа куһаҕаныттан ыаммат эбит. Хата, онуоха «Нуотара» предприятиета көмөлөһөн эрэр. «Мугудайдар» биир да оту кэбиһэ иликтэр. Уматыктара тамты эстэн олороллор.

Кэнниги тахсыбыт звеноларга тэрээһиниэрэ эмиэ аҥы-аҥы. Ол курдук, чаҥырдар звеноларга 7 эрэ киһилээх, 3 аттаах. Атын холбоонор техника суох дьоно, ангардас илиннэн эрэ оттуур ыыахтаахтар. Онон өнүйүө суохтар. Ити И. С. Саввин звенота. Оттон Эрилик Эристиин аатынан совхоз иккиэн аппаратыттан Кумааһы үрэҕэр тахсыбыт звено тэрээһинэ үчүгэй. Барыта 14-лэр, роторнай охсордоох МТЗ тракторлаахтар. Аҥылыктарыгар тутторга анаан биир сүөһүлээн ыыппыттар. Хадаардар Кеҥүрүттүмэ диэн үрэхтэригэр эбии дьону, ыыллар буоллаҕына, звенону таһаарыахтарын сөп этэ. Үһүс учаастакка баар А. И. Андросов звенота онно тахсар ыаҥа суох.

Биһиги кытта врачтар: невропатолог А. А. Неустроев, педиатр И. Г. Москвитин, стоматолог И. С. Макарова сырыттылар. Врачтар бэйиэ учаастакка олорон үлэлэтиллэр. Ити иннинэ өссө алтыс учаастакка тиийэ сылдьыыбыттара. Оттуттар доруобуйаларын көрдүлэр-иһиттилэр, тиистэрин эмтэтиллэр, эмэ атыылаатылар. Ол эрээри Нуотара сүмньугэр бастайаннай үлэлиир эмчит наада эбит.

Тус бэйэм звеноларыгар көтүлүннэхэ сылдьан дойду ис-тас балаһыанньатыгар, оройуон олоҕор, оттоохун сорудахтарыгар бэснэдэлэри оҥортоотум. Сүрдээҕин сэҥээрэллэр. Онон совхозтар, отделениелар салаталара кэмиттэн-кэмигэр тахса сылдьан сэргэхситаллэрэ, үлэлэрин-хамнастарын көрөллөрө-истэллэрэ, ордук хаччыйыы бөҕүруоластарыгар билсэ-өрөөһө тураллара наада буолсу. Холобур, Хайахсыт управляющайа И. Н. Филиппов үрэхтэ дьонугар тахса сырытта.

Түмүккэ аҕыйах тылы «Нуотара» арендай предприятиетэ туһунан. Манна кырата суох үлэ барда. Ол курдук, гараж, баанньык, остолобуой, 8 индивидуальнай быраныахтаах, биирдии-иккилии квартиралаах дьон олорор дьиэлэрэ, быстах котельнай, дизельнэй электростанция, пилорама тутулуннулар, таас котельнай, электростанция сваялара түһэн тураллар.

—Салалта суоҕун тэҥэ. Н. Г. Михайлов, К. И. Федоров атын үлэлэргэ халбарыйдылар, санга анаммыт А. С. Макаров калбэт-барбат, биһиги туспутугар кыһаммат,— диэллэр үлэһиттэр.

Киниэлэр Макаровы уратарга туруорсаллар. Итиннэхэ хабаанньах политика управляющай Д. А. Дорофеев аадырыһыгар эмиэ этиллиннэ.

Кырдьык, салалта табыллан олохсуйбатыттан үлэҕэ күннэтэ хонтуруол тиийбэт былаанньах. Бу күннэргэ күттүүннэх үлэхамнас барбакка турар. Үлэһиттэр ким туугу себүлүүрүнэн дьаһаллар. Холобур, маҕаһыннара күлүүстэммитэ, бэчэттэммитэ ыраатыт. Продавец Ф. С. Кривошапкин уоннуускаҕа барбыт, онтон салгыы уурайар саанаалаах. Нэдиэлэ хонугунан аны остолобуойдара сабыллар. Үлэһиттэр хантан аҕаан-таҥнан олороллоро биллибэккэ барбыт. Оттон маннык балаһыанньаны миэстэҕэ ким быһаарара чуолкайа суох. Хата, ол оннугар Уус-Маайаттан райсовет председателэ баҥылыктаах уонча буолан кэлэ сылдьан: «...биһиэхэ кө-ҥүг, сирдэри-уоттары тоттору ылабыт, усулуобуйаҕытын тэрийэбит,»— диэн агитациялаан барбыттар.

Наһаа кай барыы түмүгэр предприятие элбэх суумалаах техниката (11 трактор, 7 араас марка-лаах автомашина, холбоонор техника), пилорама-та, тутуута аҥаллаах араас матырыйааллара тодотчеттаах кинигэҕэ туттарыллыбатахтар. Онон олорго ким эпиэтэннирэ даҕаны биллибэккэ турар.

Үлэһиттэр оройуон салалтатыгар хомпорун эмиэ этэллэр. «Бэйэбит туспа предприятие аатаахпыт эрээри, олорор уһаайбабытын даҕаны бас биллэрбэттэр», — диэн сиэрдэхтик саналаллар. Предприятие дьиҥ сыһыарылыбыт сирдэхуоттаах Эрилик Эристиин аатынан совхоҕу кытта арендай дуогабары оҥостубатах, ол оннугар атын хаһаайыстыбалары кытары дуогабар түһэрсибит.

Онон «Нуотара» арендай предприятиетын бу саарай балаһыанньатын тохтотон, мас-таас курдук дьылҕатын быһаарар кэм кэлбит, Туох-ханнык иннинэ, сыһыарылыбыт сири-уоту уонна онуоха ким хаһаайыннарын чуолкайдыыр кэп.

Е. ВАСИЛЬЕВ,
ОАПХ үлэһиттэрин профсоюҥун райкомун председателэ.

Нетиэн олохтоорго, 19 саастаах павлоларец Сергей Чеботарев бэйатын океаннэа боруобалыырга санаммыта. Былырыын Камчатка биэрэктэриттэн устуута табыллыбатаҕа. Ол үрдүнэн быйыл Камчаткаттан Лос-Анджелесскай диэри болуотунан устаргa саанна. «Вадим Попов» диэн метеорологическай хараабыл, хорсун айаныыны Камчатка биэрэктэриттэн сүүһүнэн миль болуотунан устуохтаах сиргэр тиэрта. Итиитэн мла Америка биэрэктэригэр болуотунан айан саҕаламмыта. Хааччыныыга болуонна координаты быһаарар «Магеллан» диэн система олордулунна.

Сиэмэктэрга: Сергей Чеботарев; «Вадим Попов» диэн метеорологическай хараабыл.

И. Вайнштейн фотота. ССТА фотохрониката.

БӨҔӨ ДАРЫБЫАН

(Ахтыы)

Мин кыра сылдьан иэбин кытта биирэ убайым аахха Миитэрэйдээххэ күүлэйдии барсыбытым. Кинилэр биһигиттэн иккиэ биэрэстэлээх Арангастаах диэн алаас хоту халдьаабыттыгар үөһээ ойуур ыһыллар бүк олороллоро. Онно мин дуоһуйуохпар диэри оҕолору кытта ооньуотум.

Биһиги аһаан бүтэн бараары тангна турар иҥэм: «Бачча кэлбиччэ таарыччы Дарыбыан, оҕоньюрдоохчо сылдьан аахыахпыт»,—диэн. Итиҥ курдук үөрэн-көтөн дьоммутуттан тахсаммыт Арангастаах арааа баһыгар сыыр үрдүгэр олорор Дарыбыан Дьөгүөрэбис Сахаарантаахха бараҥ иэтибит. Арай ыраахтан көрдөхпүтүнэ биир эйиҥ күөлтэн муус тиэйэ сылдьара. Биһиги ыалбытыгар быһа суолунан барбыт буоламмыт муус тиэйэччини мастар быыстарыынан көробут. Кинибит оҕуһун сиэтэн сыыры ортолуу тахсан иҥэрэ. Оҕуһа таһаҕаһын кыайбата. Ойоҕолоон көрдө да оҕуһа иннин диэки хаамыата, сыгын көрдө да хата оҕуһа кэннин диэки чугуруйдаата. Балачча ыаһахтаһан көрөн бараҥ, кини туугу эрэ сөҥ-чиҥ куолаһынан саҥарда да, оҕуһун булгурутан, сөрөөн бараҥ ыытан кэбистэ.

Оҕоньюр биһигини көрбөт. Ол кэмнэ биһиги сыыр тоҕойуттар аллараа кэлбиппит. Онтон кини биһиэхэ үчүгэйдик көстөр. Биирдэ ойдоон көрбүлүүт оҕоньюрбут сыарҕатын бурҕайдыытын эрдэнньуттар, кэтэн кэбистэ да, муустаах сыарҕатын сыыры оро бэрт чэпчэкитик сөҥөн бара турда уонна амлаарын айаҕар сыарҕатын туора тарбаан кэбистэ.

Ийэм биһиги туугу да билбэтэх, көрбөтөх дьоҥ быһыытынан дьиэ айаҕар кэлбиппитигэр Дарыбыан оҕоньюр утары көрүстэ. Ийэбин кытта дороболосто. Оҥу-маны кэпсээтэ түһэн баран: «дьиэҕэ киириҥ! Эмээхсин баар буолуо»—диэт, оҕуһун далга хаайа барда.

Киэһэ чэйдии олорон ийэм: «Дарыбыан оҕуһутар муус бөҕөнү тиэйбит, ону сыыры кыайан таһаарбатаҕын, хата оҕоньюрбут бэйэтэ сыарҕалаах мууһун бэрт холкутук сөҥөн ампаарын айаҕар таһаарбытын нордуут» диэн сөҕөн кэпсээтэ, Ону истэн аҕам: «Дарыбыан барахсан саха бухатыыра буоллаҕа дии. Кини аҕата бонуоньуок Дьөгүөрдээн биһиги эргин чахчы күүстээх киһиэн биллэрэ. Мин аҕам оҕоньюр кини күүһүн туһуран с о х п у т у н эпэ. сиир буолара. Онтон уола Дарыбыан чахчы обургу күүстээх киһи. Ол тыынан баран көрсүөтэсэмэйэ бэрт буолан, күүһүн кимнэ да биллэрбэккэ сылдьар. Онон ол курдук кырдьан эрдэҕэ. Көлүлэр оҕуһа да уҥуоҕунан толуу сүөһү. Күүһүнэн да кини иэйи таҥайбыта бука күүстээх буолуо эа. Оҕуһа барахсан мин дьиэм өйүөтүн баардыы оҥостубакка, хаммыстаах да халыҥ хомурах хаарга ыгыйбакка тардара. Онтон Дарыбыан барахсан аны даҕаны сааһыран баран, колото кыайбатаҕын бэйэтэ сосуһа сыыттаҕа».

Мин аҕам саҥа аҥылыы ампаар дьиэни туттубута. Ол дьиэбит маһын таһыытыгар Дарыбыаны көмөлөһөрүгэр көрдөспүт. Ону оҕоньюр улгумнуо ылынан, улахан ала оҕуһун иллэҥ кэлбит. Ол дьыл хаар наһаа халыҥнык түспүт. Аҕам дьиэтин маһын күһүн хаар түһүөн иннинэ кэрбит. Онон маһа барыта саас хаар аҥыгар хаалбыт оссо үрдүнэн тибин тибин, ону таһынан тиит комноҕо саба бүрүйбүт, онтукатын күнүс ирэрэн, түүн тоҥоруон оссо эбии кытаатыннарбыт. Ону хостоон тиэйэргэ чахчы сыралаах буолбут. Оннооҕор хомурах устун кини дыбдыгыраччы хаамара, оҕус да уйдарара. Оттон көрпит маспыт даҕаны улахана сүрдээх этэ. Биһиги сорох маспытын иккиэ оҕуһу- сунсуҥнаран холбоон баран тиэйэр этибит. Ону даҕаны арыгча тардаллара. Ортоку соҕус барабиэнэ иккиэ кини ырычаахтаһыы бөҕөнөн тиэйэрбит. Онтон Дарыбыан буоллаҕына ханнык да байэлээх суох, үйүн бөрэбиэнэ «ыалдьыа» диэбиттии аргыый аҕайдык хаардары-сиирдэри сыарҕаҕа холкутук уурара. Бикрдэ өйүө буолуо диэн анаан-минэн кэпсиит маспыт киинэхэ түбэстэ. Ол маспыт уон биир ыллар хаамыы үйүнааҕа. Онтон быһар тобето икки агар харыстан ордук этэ. Биһиги харахпыт ыарыытынан кистээн көрө сыыттахпытына, ол бөрэбиэбитин хам тоҥон хаалбыт хаардары-сиирдэри аргыый аҕайдык хотоҕон ыраах сыарҕатыгар уурбутүн көрөн сохпүүпүт.

Биһиги аймаҕалаан сайын аайы кыттыһан биэ тутан, ыымыс оҥорон ыһыах ыһар этибит. Бастаны биллэри сыыттарга хайаан да Дарыбыаны ыгыран көмөлөһүннэрэрбит. Кини хаммыстаах да күндүл хаҥыллары сыыттара. Хас да кини киирис отуүнэн оҕуурдаан ыыйан туппатах биэбитин кини тутара.

Дарыбыан оҕоньюр хаһан даҕаны күүһүмсүйэ сылдьарын, кыра эрдэх титтэн биирэ үөскээбитим да, бачча саастар диэри көрө иликпин диир буолара.

Биирдэ эмэтэ ыһыахха хаайан-хаайан атын нэһилиэк аттаахтарын кытта быа тардыһыннардахпытына кимиэхэ да ыыйтарбат, кими да ыыйбат аатыран быатын бобо-туттан баран олорор буоллара. Онон «тэҥнэспит» аатыран туран кэлэрэ. Биһиги кытта быа тардыспыт дьонтон сураһан көрдоххо: «Бааҕай тиит тоҥургэһин курдук кытаанах киһи» диэллэрэ. Дарыбыан оҕоньюр эдэр эрдэҕиттэн киэҥ көҕүстээх сытыары-сымнаҕас киһи. Кими да кытта бэрт быалдьаспатах, этиһэн да көрбөтөх барахсан. Кырдьаҕастар эстэллэриэн: «Күүстээх дьон холку-сэмэй, кыыһырары билбэт буолаччылар» диэллэрэ кырдьын. Өссө кэпсээнтэн кэпсээн. Мин убайыа Тохтоохун Ньукулай күүн байтаһын биэтин олорбут. Оку сэргэҕэ аҕалан охтербуттара. Олбуора киэҥ буолан сэргэтэ балаҕаныттан тэйиччи этэ. Былыргы дьон олорбут сүөһүлэрин дьиэ ааллэрэн астыыллара. Ол биэлэрин хайдах дьиэҕэ киллэрэри сүбэлэһэ турдахтарына Дарыбыан тиийэн кэлбит. Дьону кытта оку-маны кэпсэппит. Итиҥ кэмнэ Ньукулай оҕоньюр олорбут биэтин иккиэ кэлин атахтарыттан саҥа киирис отуүнэн баайталаабыт. Баар дьон барыа соҕоору оҥостон эрдэхтэринэ, Дарыбыан: «Бэйэ эрэ доҕоттоор, аата айманыан түһэҥнигит, аҕалыҥ эрэ, итиҥ быаҕытын, хата баран балаҕаннгыт аанын аһаарыҥ» диэбит да, торбоҕу соҕор курдук тутан-хабан дьиэ айаҕар тиэрпит. Туттуулаах өртүлэрэ балаҕан аанын иэҥиилэ аһан биэрбиттэр. Ону аһаҕас аанынан балаҕан иһигэр биирдэ ыыллыы соҕон кэбиспит уонна «Барыа барыта таһаҕас буолан» диэт сүүһүн нолоһүнүн соттумнахтаан ылбыт.

Дарыбыан оҕоньюр уола Кирилэ көрсүөтэ бэрт буолан тэйиэ күүстээҕин биллэрбэт этэ. Арай биирдэ етоҕун арааа өртүгэр баар эйэтин аатынан Дьөгүөрдээн дьуодьтэ диэн сиртэн от тиийэн испит. Ону мин убайыа Миитэрэй куобахха туһах нитэ сылдьан көрбүт. Сыыны ортотунан малын истэҥнэ сыарҕатын быладыта тостон хаалбыт. Онно кини балачча бодьуустаһа үүнэн баран, оҕуһун ыытан кэбиспит уонна дьиэтин диэки үүрбүт. Оҕуһа босхоломмутуттан үөрэн дьиэтин диэки дьулуруйа турбут. Онтон Кирилэ отуттуттэн быһан ылбыт. Икки ураҕанын төбөтүн холбуу баайбыт да, отун соҕон дьиэтин диэки барбыт. Ону муодураан Миитэрэй балачча ыраатыар диэри көрөн турбут.

Түмүктээн эттаххэ, Захаров Илларион Егоровичы көлүөнэ бөҕө дьоннор этиэрэ диэллэрэ оруннах.

И. ХОЮТАНОВ,
педагогическай үлэ ветерана, пенсионер.

ЭҺЭРДЭЛИИБИТ!

Тапталлаах аҕабытын, эҥэбитин, убайбытын, Саха ССР воруотун хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитин МАКАРОВ Алексей Ермиссовичы 60 сааһын туоларынан иэстиитинэ эҥэрдэлиибит. Дьаҥна-дьаһахха ыларбакка, кырдьыыга кыайтарбакка сиэнэргин уонна хос сиэнэргин буөбэйдэһэргэр, барыбыт үөрүүтүн тэҥнэ үллэстэргэр, олохтоох активнай позицияҕын ыһыытыбакка, аймах-билэ дьоннорбут үтүө сүбэлиит буоларгар, мэлдьи чэгиэнник-чэбдигиник сылдьаргар баҕарабыт.

Кэргэнин, оҕолоруҥ, сиэннэриҥ, балтыҥ, быраатталарыҥ, күтүөтүҥ.

Күн-күбэй ийэбитин, тапталлаах эбэбитин, саҥастын, педагогическай үлэ ветеранын ПОПОВА Александра Никитичнаны 60 сааһа туоларынан иэстиитин-эстиитин эҥэрдэлиибит. Иннинитин чэгиэн доруобуйаны, барыбыт туһугар кырдьары билимэккэ үөрүнүк дьоллоохтук олороргор баҕарабыт. Күнду ийэбит биһиги туһугутар бары ыһаммыҥ, үтүө сүрэҕин иһин сүгүрүйэбит, барҕа-махтал тылын этэбит.

Оҕолоруҥ, сиэннэриҥ, кийиитиҥ, күтүөтүҥ, аймахтарыҥ.

Үөрэххэ ыҥырабыт

Үөһээ-Бүлүүтээҕи 10 №-дээх тыа сириэнэри профессиональнай-техническай училище 1991—1992 сс. үөрэх дьылыгар маннык идэлэргэ үөрэнээччилэри ыҥырар:

1. Шофер-электрик,
2. Шофер-тракторист,
3. Ветеринарнай ыраахырдар-чэбдигирдэр үлэ операторо,
4. Младшай-продавец,
5. Повар-кондитер.

Киириэхтэрин баҕалаахтар училище аадырыыгар маннык документтары ыытаҕыт:

1. Аттестат
2. Медицинскай ыспыраапка
3. Фото 3Х4 кэмэйдээх 6 устууна
4. Үлэ книжкэтэ (копия)
5. Кэргэттэрин туһунан ыспыраапка.

Биһиги аадырыспыт: 678230. Үөһээ-Бүлүү, СПТУ—10.

Телефоннарбыт: 2-17-46, 2-21-38.

Биллэрии

Райсовет председателин дьаһалынан ороҥуон территориятыгар куһу күһүгүгү бултаахын атырдьах ыйын 17 күнүттэн күс барыар диэри кэҥэтиллэнна.

x x x

Чурапчытаабы спортивнай интернат-оскуолаҕа бастайаннай маннык үлэһиттэр наадалар: завхоз (оклада 410 солк.), икки повар, дьиэ хомуйааччылар, шофер, вахтердар, электрик, секретарь-машинистка, дворник, ис-тас үлэҕэ рабочайдар.

Дьиэтэҕин балаһыанньатынан көрөн олорор дьиэни эбэтэр уопсайга хоһунан хаалларыллаллар. Үлэлиэхтэрин баҕалаахтар 21-747 уонна 21-360 телефоннарынан билсиэххитин сөп.

Оскуола администрацията.

Чакыр сельскай Советтан президиума, олохтоох арендный предприятие бырабыыланньата сельскай Совет депутата Старостин Егор Николаевичка тапталлаах ийэтэ

ДАВЫДОВА Екатерина Николаевна

өлбүтүнэн, дириҥ кутурданнарын тириэрдэллэр.

Тапталлаах ийэбит, эбэбит, эдьиийбит, аймахпыт

ДАВЫДОВА Екатерина Николаевна

уһун ыарахан ыарыыттан өлбүтүн, дириҥник курутуйан туран барыа дьүөгэлэригэр, табаарыстарыгар иһитиннэрэбит.

Уола, сиэннэрэ, кийиитэ, балтылара, быраатара, аймахтара.

Редактора солб. М. Н. СИДОРОВА.

НАШ АДРЕС: 678700, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 «а». ТЕЛЕФОНЫ: редактор — 21-332, отделы—21-265, общий—21-505.

Учредитель газеты «Саҥа олох» — районный Совет народных депутатов, соучредитель — райком КП РСФСР. Газета издается на якутском языке, выходит по вторникам, четвергам и субботам. Индекс газеты 54967. Объем—1 усл. печ. лист. Тираж— 4100.

ЗАКАЗ № 98. Чурапчинская районная типография Госкомпечати Якутской-Саха ССР, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 «а».